

Ortadoğu Araştırmaları Merkezi
مركز دراسات الشرق الأوسط
Center for Middle Eastern Studies

BAKIŞ 255
EKİM 2024

7 EKİM OLAYLARININ YIL DÖNÜMÜNDE: KÜRESEL VE BÖLGESEL YANSIMALAR

İÇİNDEKİLER

- Gökhan Batu
3 7 EKİM SONRASI İSRAİL'İN GÜVENLİĞİ: TAKTİK VE STRATEJİK BAŞARILAR POLİTİK SONUÇLAR GETİRECEK Mİ?
- Oytun Orhan
7 7 EKİM SONRASI SURİYE
- Yusuf Can Ayaz
11 BİRİNCİ YILINDA 7 EKİM'İN İRAK'A ETKİLERİ
- Gökhan Erel
17 KÖRFEZ ÜLKELERİNİN 7 EKİM SONRASI DIŞ POLİTİKA STRATEJİLERİ
- Kaan Devecioğlu
21 İSRAİL-GAZZE SAVAŞI'NIN BİRİNCİ YIL DÖNÜMÜ: KUZAY AFRIKA ÜLKELERİ VE KIZILDENİZ'DEKİ STRATEJİK DENGELER
- Helin Sarı Ertem
25 AMERİKAN HEGEMONYASININ ÇÖKÜŞ SÜRECİNDE İSRAİL VE 7 EKİM SALDIRILARI
- Mehmet Çağatay Güler
29 RUSYA'NIN ORTADOĞU POLİTİKASININ DİNAMİKLERİ VE 7 EKİM SONRASI GÖRÜNÜM
- Murat Öztuna
33 7 EKİM, ÇİN VE FİLİSTİN: SİSTEMSEL FAKTÖRLER VE BÖLGESEL ÖNCELİKLER

7 EKİM SONRASI İSRAİL'İN GÜVENLİĞİ: TAKTİK VE STRATEJİK BAŞARILAR POLİTİK SONUÇLAR GETİRECEK Mİ?

Gökhan Batu

GİRİŞ

7 Ekim 2023 tarihinde gerçekleşen saldırı, Ortadoğu'nun siyasi tarihi ve küresel yansımaları itibarıyla dünya siyasi tarihi ele alınırken uzun yıllar boyunca gündemde kalacak öneme sahiptir. Saldırı öncesinde Ortadoğu'daki güvenlik çevresine bakıldığında, 2006 yılındaki savaşta İsrail ve Hizbullah arasındaki çatışmanın Tel Aviv adına kesin bir zaferle sonuçlanmasını engelleyen hususların tamamına yakınının 7 Ekim 2023'e yaklaşırken artarak devam ettiği bir süreç yaşanmıştır. Esasen 2010 yılında yaşanan halk hareketleri bu gidişat adına bir

dönüm noktası niteliğindedir ve bu süreçte Hizbullah başta olmak üzere İran destekli aktörlerin bölgede büyük oranda zemin kazandığı müşahade edilmiştir. Bu süreçte İsrail, politik seviyede, normalleşme çabaları ile kurulduğu yıldan beri maruz kaldığı izolasyonu kırmaya çalışmış, bunun doğal sonucu olarak İran'ın daha fazla izole olmasını amaçlamıştır. Bu şekilde, özellikle 2020 yılı sonu itibarıyla İbrahim Anlaşmaları sürecine girilmiş, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE), Bahreyn, Sudan ve Fas'ın dâhil olduğu normalleşme trendi ile İsrail bölgede görece kabul gören bir ülke olmuştur. Normalleşme hal-kasına Suudi Arabistan'ın da eklenmesi-

ne çalışılmışsa da henüz sonuç alınamamıştır. Dahası Riyad, bölgesel tehdit algılarını biraz daha iyi okuyarak Çin ara buluculuğunda İran'la normalleşmeyi tercih etmiştir.

Bu noktada asıl sorun, sözü geçen ülkelerin İsrail'le normalleşmesinden ziyade, belirlenen formatta "iki devletli çözüm"ün uygulanamaz hâle gelmesidir. Bu görüntü, "Yüzyılın Planı" ya da "Trump Planı" olarak ifade edilen, Filistinlilerin geleneksel taleplerinin birçoğunu karşılamayan planla giderilmeye çalışılmışsa da bu çaba kabul görmemiştir. Ancak sürecin bölgesel ittifak ilişkilerinde ve rejimlerin nezdinde Filistin hassasiyetinin giderek zayıfladığı bir konjonktüre evrildiği bu dönemde, bölgede bitmeyen iç savaşlar ve istikrarsızlık da göz önüne alındığında, İran ve İran destekli devlet dışı silahlı aktörlerin bu süreçten güçlenerek çıktığı görülmektedir. İsrail bölgedeki yönetimlerle anlaşmalar yapmasına rağmen Arap toplumlarıyla barışma konusunda isteksizliğini sürdürmektedir. Dolayısıyla yaşanan insani krizin etkilerine bakılarak İsrail'in bölgede kalpleri ve zihinleri kazanmadan normal bir aktör olup olamayacağı hâlen tartışmalıdır ki Gazze ve Lübnan'daki insani krizin bunu uzun yıllar boyunca imkânsız kılacağı açıktır.

7 Ekim öncesine stratejik seviyede bakıldığında ise İsrail, İran'ın, Irak'tan Suriye'ye kadar genişleyen nüfuzu ve Tahran-Beyrut lojistik hattının açık olduğu şartların olası bir çatışmada kendi aleyhine olacağını değerlendirmiştir. Dolayısıyla güçlenen İran destekli aktörlerden algıladığı tehdidi ertelemeye ve zayıf tutmaya çalışmıştır. Bu bağlamda 2006 Savaşı'nda Hizbullah'la "yarım kalan hesabı kapatma" hedefini taşıyan İsrail, uygun bir konjonktür oluşana dek askerî reformlar yaparak bölgedeki değişen tehditlere uyum sağlamak amacıyla çeşitli faaliyetlerde bu-

lunmuştur. Bu doğrultuda Hizbullah'la olan gerginliklerde ciddi bir hassasiyet göstermiş ve özellikle 2023 yazı itibarıyla örgütün sınır-daki faaliyetlilerine karşı itidalli davranmıştır. Batı Şeria'da ise özellikle Itamar Ben Gvir ve Bezalel Smotrich'in, bakan olmasından sonra agresif bir şekilde artan Yahudi yerleşim yerleri ve ekonomik sıkıntılar karşısında Filistin Otoritesi giderek zayıflamıştır. Bu durum Gazzeli gruplarının uzantılarının Cenin, Nablus, Tulkarim gibi şehirlerde tabanını güçlendirmiştir.

7 EKİM SONRASI GAZZE VE LÜBNAN'IN GÜNEYİ: İKİ SAVAŞ-İKİ ZIT HİKÂYE

7 Ekim saldırısı, İsrail tarihinin en büyük istihbarat ve analiz zafiyetlerinden birisidir. Özellikle AMAN ve Şin Bet'in sorumlu olduğu bu zafiyet, İsrail istihbaratına dair algıyı yıkmış ve caydırıcılığına büyük darbe vurmuştur. Neticede 26 Ekim 2023'te başlayan ve hâlen Gazzeli grupları tamamen yok etme ve rehinleri döndürme amacına yönelik kara harekâtını beraberinde getirmiştir. Neticede Gazze'de daha da derinleşen insani kriz, İsrail'in 7 Ekim öncesindeki normalleşme çabalarına da büyük darbe vurmuş, etikleri uzun yıllar unutulmayacak görüntülerin ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir. Hem Uluslararası Adalet Divanı'nda başlatılan "soykırım davası" hem de Başbakan Binyamin Netanyahu ve Savunma Bakanı Yoav Gallant'ın gözetimine alınmasına yönelik Uluslararası Ceza Mahkemesi savcısı tarafından gelen talep, bu süreçte İsrail adına oldukça ciddi sorunlar olarak ön plana çıkmaktadır. Askerî açıdan bakıldığında ise Gazzeli grupların 7 Ekim saldırısı sırasında İsrail'e geçmelerine mâni olamaması ve sonrasındaki süreç İsrail ordusunun imajına zarar vermiştir. Gazze gibi 345

km²'lik dar bir alanda lojistik sınırlara maruz grupların savaş öncesi amaçlara paralel olarak geriletilememiş olduğu müşahede edilmektedir. Dahası İsrail tarafından net bir strateji ortaya konulamamakta Gazze'de savaş sonrası senaryonun ne olacağı belirsizliğini korumaktadır.

7 Ekim saldırısının ardından İsrail için Gazze'den sonra en ciddi tehdit algısı, Hizbullah kaynaklı olarak Lübnan'ın güneyinden gelmiştir. Asimetrik savaş koşullarına uygun olarak reforme edilen İsrail ordusunun askerî doktrinlerinin, Gazze'ye kıyasla Hizbullah'a karşı daha etkili olduğu gözlemlenmektedir. Bu durumun yüksek doğrulukta istihbarat ve hava gücüne dayanan eski stratejinin Gazze'ye kıyasla kuzeyde özellikle Hizbullah'a karşı daha hazırlıklı olunmasından kaynaklandığı değerlendirilmektedir. 8 Ekim'de çatışmaya dâhil olan ve yaklaşık bir yıldır İsrail'in kuzey bölgelerini hedef alan Hizbullah için ise farklı bir hikâyenin yazılması mümkündür. İsrail'in 17-18 Eylül "çağrı cihazı saldırıları" olarak nitelenen tedarik zinciri saldırıları ve akabinde Hasan Nasrallah'ın öldürülmesi, çatışmaların seyrine dair bir dönüm noktası teşkil etmiştir. 11 aylık süreçte birçok üst düzey yöneticisi öldürülen örgüt, bu aşamadan sonra ciddi şekilde paralize olmuştur ve hâlen to-

parlanmaya çalışmaktadır. Hizbullah adına stratejik öneme sahip isimlerin yanı sıra, uzun süredir istihbarat kapsamında olduğu anlaşılan silah depoları ve füze rampalarının hedef alınması, örgütü caydırmayı ve faaliyetlerini kuzey bölgesine itmeye yönelik bir strateji olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda AMAN ve Şin Bet'in Gazze'de yaşadığı zaafılar ve İsrail istihbarat aygıtının bölgede yıpranan imajının, Mossad tarafından Hizbullah'a karşı yürütülen operasyonlarla toparlandığı gözlemlenmektedir.

Sonuç olarak İsrail ordusu, kuzey sahasında moral üstünlüğe sahip duruma gelmiştir. Örgütün hazırlığı karşısında beklenenin aksine görece daha avantajlı konumdadır. Ancak Hizbullah'ın, 8 Ekim 2023 itibarıyla başlayan ve özellikle ülkenin kuzeyini hedef alan saldırıları ile kuzeyde yaşayan halkın geri dönememesine neden olan şartların hâlen değişmediği görülmektedir. Keza Hizbullah'ın uzun yıllardır İran'ın desteği ile bölgede artan kapasitesinin, istihbarat tarafından gerçekleştirilen bir dizi başarılı operasyonla, sahadaki dengeyi bütünüyle değiştirecek oranda zayıflatılması zor görünmektedir. Hâlihazırda başlatılan ve birinci haftasına yaklaşan kara hareketinin ise seyrini zaman gösterecektir.

Bu bağlamda AMAN ve Şin Bet'in Gazze'de yaşadığı zaafılar ve İsrail istihbarat aygıtının bölgede yıpranan imajının, Mossad tarafından Hizbullah'a karşı yürütülen operasyonlarla toparlandığı gözlemlenmektedir.

SONUÇ

Bölgede yıllardır varlığını genişleten ve derinleştiren İran destekli aktörlere karşı etkili bir mücadele, lojistik yolların kesilmesi de dâhil olmak üzere bu aktörlerin bölgedeki etkisini zayıflatacak ve İsrail'in kendi caydırıcılığını kalıcı kılacak daha kapsamlı hamleler gerektirmektedir. İsrail'in, uzun süredir politik ve stratejik seviyede gösterdiği zaafılar Gazze ve Lübnan'da uyguladığı orantısız güç ve ABD desteğiyle sağladığı istihbari başarıları üzerinden dengelenmeye çalışılmaktadır.

Mevcut durumda her iki sahada da İsrail'in başarılı olması ihtimal dışı değildir. Ancak bu süreçte uygulanan orantısız güç nedeniyle yaşanan insani krizler dolayısıyla Tel Aviv'in imajı, Ortadoğu'nun da ötesinde birçok Batılı toplum nezdinde yıpranmış durumdadır. Bu durum İsrail'in, bölgede kabul gören bir ülke olma yönündeki çabalarına büyük darbe vurmuştur. Sonuç olarak mevcut strateji, İsrail'in orta-uzun vadede orantısız güç kullanarak sağlamayı amaçladığı caydırıcılığın sürdürülebilirliği konusunda ciddi soru işaretleri doğurmaktadır. ■

7 EKİM SONRASI SURIYE

Oytun Orhan

7 Ekim sonrasında başlayan Gazze Savaşı bölgede İran ile İsrail arasında dolaylı ve hatta zaman zaman doğrudan çatışma ortamı yaratmıştır. Bu çatışmanın bölgede yayılma eğilimi gösterdiği ülkelerin başında Suriye gelmektedir. Bunun temel nedeni; Suriye'de yaşanan iç savaş sonrasında oluşan otorite boşluğu ve Suriye'nin dış etkiye ve müdahaleye açık bir ülke hâline gelmiş olmasıdır. Bu durum Suriye'yi bölgesel rekabetin yansıdığı bir çatışma sahası hâline getirmiştir. Suriye rejimi iç savaşta ayakta kalabilmek için Rusya ve İran'ın askerî müdahalelerine izin vermiştir. Bunun yanı sıra ABD de DEAŞ ile mücadele üzerinden

Suriye'ye askerî müdahalede bulunmuştur. Suriye'de devlet müdahalelerinin yanı sıra çok sayıda devlet dışı aktör de kendine alan bulmuştur. Suriye rejimine destek vermesi için başta Lübnan ve Irak olmak üzere çok sayıda ülkeden milis güçler İran yönlendirmesi ile Suriye'de etkinlik kazanmıştır. Bunlar arasında Lübnan Hizbullah'ı hem müdahalenin boyutu hem de iç savaşa yaptığı etki açısından en fazla öne çıkan milis grup olmuştur. Suriye'deki otorite boşluğundan faydalanan diğer aktörler ise DEAŞ ve PKK gibi terör örgütleri olmuştur. Suriye'de oluşan bu tablo birçok aktörün Suriye'de güvenlik tehditleri veya bölgesel rakipleri ile mücadelesini be-

İsrail 7 Ekim'den bu yana geçen bir yıllık sürede Suriye'de; İran'ın Lübnan'a tedarik hatlarını, Hizbullah'ın Suriye'de konuşlandığı askerî üsleri, Şii milislerin silah depolarını, İran ve Hizbullah'ın kullandığı havaalanlarını hedef almıştır.

rabesinde getirmiştir. İsrail açısından bakıldığında Suriye'deki İran destekli gruplar tehdit oluştururken İran ve Rusya açısından Suriye'nin doğusundaki ABD askerî varlığı risk olarak görülmüştür. ABD, PKK'nın Suriye kolu YPG'yi desteklemiş ve Türkiye açısından Suriye'de öncelik terörle mücadele hâline gelmiştir. DEAŞ terör örgütü ise farklı boyutlarda algılansa da tüm aktörler açısından güvenlik tehdidi oluşturmuştur. Suriye, 7 Ekim sonrasında Ortadoğu'da başlayan çatışma sürecine böyle bir tablo altında girmiş ve bu durum bölgesel tırmanmanın Suriye'ye yayılımını beraberinde getirmiştir.

Gazze Savaşı'nın Suriye'de ilk etkileri İsrail'in Suriye'de artan askerî angajmanları ile kendini göstermiştir. İsrail esasen uzun dönemden beri Suriye hava sahasına girerek başta Hizbullah olmak üzere İran destekli grupları havadan hedef almıştır. Ancak Gazze Savaşı ile İsrail'in Suriye'de İran destekli gruplara dönük saldırılarında kritik bir artış ortaya çıkmıştır. İsrail 7 Ekim'den bu yana geçen bir yıllık sürede Suriye'de; İran'ın Lübnan'a tedarik hatlarını, Hizbullah'ın Suriye'de konuşlandığı askerî üsleri, Şii milislerin silah depolarını, İran ve Hizbullah'ın kullandığı havaalanlarını hedef almıştır. Bu saldırılarda öne çıkan bölgeler, İsrail sını-

rına yakın bir noktada bulunan Dera vilayeti, İran'ın güçlü bir şekilde konumlandığı başkent Şam, Halep, Humus kırsalı gibi yerleşimler olmuştur. İsrail, büyük ölçüde İran destekli grupları hedef alsa da az sayıda olmakla birlikte doğrudan Suriye rejimini ve çıkarlarını hedef alan Şam ve Halep Havalimanları gibi stratejik öneme sahip yerlere saldırılar da gerçekleştirmiştir. İsrail bu şekilde Suriye rejimine de "kendi topraklarını İsrail'e saldırı için kullandırmaması aksi takdirde hedef olabileceği" mesajını vermeye çalışmıştır. 7 Ekim sonrasında Suriye'ye güvenlik alanında yansımalarının ikinci boyutunu İran'ın bölgedeki ABD varlığı ve çıkarlarına dönük saldırıları oluşturmuştur. İran, İsrail'in Gazze'deki katliamlarının baş sorumlusu ve İsrail'i durdurabilecek tek aktör olarak gördüğü ABD üzerindeki askerî baskıyı artırmaya çalışmıştır. İran bu nedenle Suriye'de desteklediği milis gruplar üzerinden Fırat Nehri'nin doğusundaki ABD askerî varlığını hedef almaya başlamıştır. İran bu taktiği 7 Ekim öncesinde de kullanmaktaydı ancak 7 Ekim sonrasında ABD askerî hedeflerine dönük saldırılarda kritik bir artış gözlenmiştir. Hatta Ocak 2024'te Ürdün sınırında yer alan ABD askerî varlığına dönük bir milis saldırısında yanlışlıkla da olsa 3 ABD askeri hayatını kaybetmiştir. 7 Ekim son-

rası sürecin Suriye'ye güvenlik alanında yansıyan üçüncü boyutunu artan DEAŞ aktiviteleri oluşturmuştur. Suriye'de 2024 yılı ile DEAŞ'ın terör eylemlerinde artan bir eğilim gözlenmeye başlamıştır. Bu süreçte ABD'nin Suriye'den çekilme tartışmaları ve YPG'nin, DEAŞ tehdidini canlı tutarak ABD'yi bölgede kalmaya ikna etmek adına örgüte alan açması da etkilidir. Bu faktörlerin yanı sıra 7 Ekim sonrası savaşın kademeli olarak Suriye'ye sıçramaya başlamasının DEAŞ tarafından fırsat olarak algılanması da etkili olmuştur. Buna bağlı olarak 2024 yılı içinde DEAŞ'ın doğu Suriye'de terör eylemlerinde ciddi bir artış ortaya çıkmıştır.

7 Ekim öncesinde Suriye rejiminin konumuna bakıldığında, Arap devletleri ile normalleşme üzerinden diplomatik pozisyonunun giderek güçlendiği, içerde ekonomik ve güvenlik riskleri yaşamakla birlikte bunları yönetebildiği bir tablo söz konusudur. Ancak Şam'ın pozisyonunun 7 Ekim'den bu yana kademeli olarak daha kırılgan hâle gelmeye başladığı gözlenmektedir. Bunun ilk nedeni İsrail'in Suriye'de İran destekli gruplara dönük artan saldırılarıdır. İsrail'in bu saldırılarında çoğu zaman doğrudan rejim hedef alınmasa da rejimin destekçileri zayıflamaktadır. İkincisi artan DEAŞ eylemlerinin

en fazla yöneldiği hedef rejim unsurları olmuştur. Şam açısından üçüncü ve en büyük risk ise Lübnan Hizbullah'ının artan savaş riskine bağlı olarak ülkelerine geri çekilmesi eğilimidir. Bu durum, İran ve İran destekli gruplara aşırı bağımlı hâle gelen rejim açısından kendi egemenlik alanını genişletmek açısından fırsat olarak görülebilir. Ancak Suriye rejiminin hâlen rejim güvenliğini tam olarak sağlayamadığı bir ortamda İran ve İran destekli grupların zayıflaması bir risk unsuru olarak algılanacaktır. Lübnan'da askeri tırmanma artarak devam ederse Lübnan Hizbullah'ının geri çekilme süreci hızlanabilir. Şam açısından bir diğer risk doğrudan İsrail saldırılarına hedef olmaktadır. İran'ın İsrail'e saldırı için kimi zaman Suriye topraklarını kullanması Suriye rejiminin de doğrudan hedef alınmasına neden olacaktır. Böyle bir eğilim Suriyeli muhaliflerin cesaretlenmesine yol açarak Dera, Suveyda ve Halep gibi vilayetlerde hareketlenmelere neden olabilir. Tam da bu nedenlerle Esad rejiminin 7 Ekim'den bu yana Filistin'e destek vermesi ve İsrail'e karşı pozisyon alması konusunda çok düşük profil izlediği görülmektedir. İran, İsrail karşıtı cephe oluşturma çabası çerçevesinde Suriye rejimini ve topraklarını da kullanmak istemektedir ancak Şam ola-

Esad rejiminin 7 Ekim'den bu yana Filistin'e destek vermesi ve İsrail'e karşı pozisyon alması konusunda çok düşük profil izlediği görülmektedir. İran, İsrail karşıtı cephe oluşturma çabası çerçevesinde Suriye rejimini ve topraklarını da kullanmak istemektedir ancak Şam olabildiğince bu çatışmanın dışında kalmaya dikkat etmektedir.

bildiğince bu çatışmanın dışında kalmaya dikkat etmektedir.

7 Ekim'den sonra başlayan bölgesel tırmanma Lübnan'a sıçramış durumdadır. Savaşın Lübnan'a yayılmış olması kendi başına Suriye'yi etkilemeye başlamıştır. Lübnan'da devam eden orta ölçekli çatışma büyüyerek devam ederse yukarıda ifade edilen Hizbullah'ın Suriye'den çekilme ve İran'ın bölgede daha büyük baskı altına girme süreci güçlenerek devam edecektir. Bu da Suriye'de güç dengelerinde Şam aleyhine bir sonuç yaratabilir. Suriye hâlihazırda güneyde devam

eden kitlesel gösteriler, ekonomik kriz, İsrail'in devam eden saldırıları, İran ve Rusya'ya olan bağımlılık ve bu ülkelerin bölgesel ajandalarının bir aracı hâline dönüşme gibi tehlike ile baş etmek durumundadır. Bunlara eklenmesi muhtemel bir diğer risk ise Lübnan'dan Suriye'ye dönük göç dalgasıdır. 7 Ekim'in yıl dönümü itibarıyla Lübnan'dan 200.000 civarında Suriyeli mülteci ve Lübnanlı, Suriye'ye geçiş yapmıştır. Bölgesel gerginliğin uzun vadeli olabileceği göz önüne alındığında, bu yeni göç dalgası Esad rejiminin zaten kırılgan olan toplumsal ve ekonomik yapısına daha büyük bir yük getirebilir. ■

BİRİNCİ YILINDA 7 EKİM'İN IRAK'A ETKİLERİ

Yusuf Can Ayaz

7 Ekim 2023'te Hamas tarafından İsrail'e karşı gerçekleştirilen Aksa Tufanı Operasyonu ve İsrail tarafından verilen karşılık, bölgesel güvenlik ve politika denkleminde çeşitli yönleriyle yansımıştır. 7 Ekim saldırılarının ardından başlayıp bir yıldır devam eden İsrail operasyonları çok sayıda kayba ve tetiklenen siyasi gelişmelere sebep olmuştur. Bu çatışmaların özellikle İsrail ve İran arasındaki çatışmaları da tetiklemesi bölgesel nitelikte bir etki ortaya çıkarmıştır. Irak, coğrafi konumu itibarıyla İsrail ve İran arasında bir geçiş bölgesi olmanın yanı sıra sosyal ve siyasal olarak da hem İsrail karşıtı ve Filistin'i destekleyici politikaları hem de İran'ın etkisinin yoğun olarak hissedildiği bir

alan olması nedeniyle birçok ülke gibi bölgesel gelişmelerden doğrudan etkilenmiştir.

İSRAİL-FİLİSTİN ÇATIŞMALARININ IRAK YANKISI

Genel politika itibarıyla Irak, İsrail-Filistin çatışmalarında tarihsel olarak Filistin'in yanında yer almakla birlikte İsrail'le herhangi bir diplomatik ilişkiye de sahip değildir. Ayrıca İsrail'in genişleme politikalarına da karşı durmaktadır. Öte yandan Irak siyasi yapısı içerisinde farklı etnik, dini ve mezhepsel grupların etki sahibi olması, Irak'ta 7 Ekim 2023'ten sonra farklı tepki ve reaksiyonların ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir. Her ne

Irak hükûmeti Filistin halkını savunarak meseleyi uluslararası platformlarda sık sık dile getirmektedir. Bu noktada İsrail, 7 Ekim saldırılarının ardından operasyon başlatır başlatmaz Irak'tan tepki gecikmemiştir. Irak Hükûmet Sözcüsü Bessim el-Aralık 8 Ekim 2023'te açıklama yaparak uluslararası toplumu Filistin halkına yapılan haksızlıklara son vermeye ve Filistinlilerin haklarının iadesi için müdahale etmeye davet etmiştir.

kadar Irak genelinde İsrail'e karşı bir duruş sergilenip Filistin destekleniyor olsa bile Irak'ta hükûmetin, dini liderlerin, siyasi grupların, milis grupların ve Irak halkının bu meseleye verdikleri tepkilerin aynı yönde olmakla birlikte farklı düzeylerde olduğu gözlemlenmektedir.

Irak hükûmeti Filistin halkını savunarak meseleyi uluslararası platformlarda sık sık dile getirmektedir. Bu noktada İsrail, 7 Ekim saldırılarının ardından operasyon başlatır başlatmaz Irak'tan tepki gecikmemiştir. Irak Hükûmet Sözcüsü Bessim el-Aralık 8 Ekim 2023'te açıklama yaparak uluslararası toplumu Filistin halkına yapılan haksızlıklara son vermeye ve Filistinlilerin haklarının iadesi için müdahale etmeye davet etmiştir. Çatışmaların devam ettiği bir yıllık süreç içerisinde Arap İslam Ortak Olağanüstü Zirvesi, 33. Arap Birliği Zirvesi, Birleşmiş Milletler (BM) 79. Genel Kurulu gibi uluslararası platformlarda Filistin'e karşı desteklerini vurgulayan Iraklı yetkililer ikili ilişkilerde de Filistin sorununun çözümlüne ilişkin çabalara dikkat çekmiştir. Diğer taraftan milis grupların Uluslararası Koalisyonun askerî varlığına yönelik saldırılar düzenlemesi Irak hükûmetini ABD liderliğindeki koalisyon karşısında zor duruma düşürmüştür. Uluslararası Koalisyonun görev süresini son-

landırma konusunda çalışmalar yapan Irak hükûmeti, Nuceba Hareketinin komutanlarından biri olan Müştak Talip el-Seydi'nin Bağdat'ta ABD tarafından öldürülmesinden kısa bir süre sonra Irak halkına koalisyonun akıbetine ilişkin kısa mesaj atabilecekleri bir anket bile uygulamıştır. Dolayısıyla İsrail-Filistin çatışmalarıyla tetiklenen artçı bölgesel çatışmaların Irak hükûmetini de olumsuz yönde etkilediği söylenebilir.

Irak, coğrafi açıdan Şii mezhebinin bugünkü şeklini almasında etkili olan bölgeleri barındırması ve mezhebin düşünsel temelini bu topraklarda şekillenmiş olması sebebiyle, mezhep faktöründen bağımsız değerlendirilebilecek bir ülke olarak görülmemelidir. Başta Ayetullah Ali es-Sistani olmak üzere dini liderlerin İsrail-Filistin çatışmalarına ilişkin tutumları göz ardı edilmemelidir. Bu çerçevede Sistani İsrail'e karşı bir kınama yayımlayarak şiddet döngüsünün sona ermesinin yolunun Filistinlerin meşru haklarını elde etmesiyle mümkün olabileceğini vurgulamıştır. Sistani'nin ofisinden yapılan son açıklamalarda da İsrail için "insan şeklindeki canavarlar" ifadesi kullanılmakta, Gazze'ye yönelik saldırıların bölgesel felakete sebep olacağı uyarısı yapılmakta ve Müslümanlar başta olmak üzere uluslararası

topluma İsrail'i engelleme çağrısı yapılmaktadır. Benzer reaksiyonu gösteren Sadr Hareketi lideri Mukteda es-Sadr bu tepkilere ek olarak Bağdat'ta yürüyüş organize etmiştir. Ayrıca beyaz kefen giyilmesi talimatıyla "Filistin için şehadet mesajı" vermiştir. 2022'de Sudani hükümetinin kurulmasından önce siyasetten çekilen Sadr'ın, tabanını hareketli tutabilmek için dini ve bölgesel anlamı olan Filistin meselesini özellikle gündeminde tuttuğu düşünülmektedir.

Irak'taki siyasi gruplar perspektifinden konuya bakıldığında Şii Koordinasyon Çerçevesinin tutumu dikkat çekmektedir. Irak'ta hükümeti oluşturan bileşenler arasında baskın olan İran destekli siyasi oluşumlardan müteşekkil Şii Koordinasyon Çerçevesi, Irak Başbakanı Muhammed Şiya es-Sudani'nin tutumunu desteklediklerini belirten söylemler kullanmaktadır. Ancak çerçeveyi oluşturan siyasi grupların denge politikasıyla öne çıkan Sudani'ye göre çok daha radikal bir kutupta yer aldığı altı çizilmelidir. Irak'ta İsrail ile normalleşme yönünde bir eğilim bulunmamaktadır. Bununla birlikte, İran'ın zaman zaman Erbil'de Mossad karargâhı bulunduğunu iddia ederek operasyonlar düzenlemesi, Kürtlerin İsrail ile ilişkilendirildiğini göstermektedir. Bu durum, hem Şii hem de Sünni grupların Kürtleri İsrail'e destek sağlamakla suçlamasına yol açmıştır. Bu çerçevede 7 Ekim'in ardından Irak Kürt Bölgesel Yönetimi (IKBY) yetkililerinin büyük ölçüde sessiz kaldığı söylenebilir. 7 Ekim'den sonraki yaklaşık bir aylık süreçte IKBY Başkanı Neçirvan Barzani dışında neredeyse hiçbir üst düzey siyasetçinin yorum yapmadığı görülmüştür. Sonraki süreçte ise Hamas Siyasi Büro Şefi İsmail Haniye suikastı gibi gerilimin tırmandığı dönemlerde Kürt siyasetçilerin kınama yayımladıkları bilinmektedir. Bu duru-

mun IKBY'nin ABD ve Uluslararası Koalisyon ile bağlarını zedeleyecek bir hamle yapmak istememesinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Çatışmaların Irak halkı nezdindeki algısı ise Filistin halkı ile empati çerçevesinde şekillenmektedir. Hatta Hamas tarafından başlatılan saldırılar İsrail'in Gazze'de kullandığı orantısız güç sebebiyle Irak'ta büyük ölçüde unutulmuştur. Dolayısıyla Irak halkının da koşulsuz bir şekilde Filistinlileri desteklediği söylenebilir.

IRAK'TA Şİİ MİLİS GRUPLAR VE IRAK İSLAMİ DİRENİŞİ

Irak'ta terör örgütü DEAŞ'a karşı mücadele neticesinde ortaya çıkan Haşdi Şaabi şemsiye bir örgüt olup hükümete bağlı faaliyet göstermektedir. Haşdi Şaabi bünyesi altında faaliyet gösteren milis gruplar ise yekpare bir yapı sergilememektedir. Bu grupların bir kısmının siyasi temsilcileri ve hükümet içerisinde pozisyonları olsa da Irak hükümetinin talimat ve kontrolünün dışında da faaliyet göstermekte ve Irak hükümetinin politikalarını yansıtmayan eylemlerde bulunmaktadır. Bu nedenle milis grupların faaliyetleri her ne kadar Irak hükümetinin politikalarını yansıtmasa da ağırlıklı olarak Şii Koordinasyon Çerçevesine bağlı siyasi grupların tepkileriyle örtüşmektedir. Diğer taraftan bu gruplardan bir kısmının da dâhil olduğu Irak İslami Direnişi adlı çatı oluşum direniş ekseninin bir parçası olarak görülmektedir. Direniş eksenini terimi, İran'ın 1979'dan bu yana Ortadoğu'da geliştirdiği konvansiyonel olmayan ittifak blokunu tanımlamak için kullanılmaktadır. Irak'ta İran destekli milis grupların oluşturduğu bu ekseninde yer alan grupların aynı zamanda Haşdi Şaabi çatısı altında faaliyet göstermesi, legal/illegal faaliyetler

Ortadoğu'da ABD ve İsrail varlığına karşı yapılan saldırılar Irak İslami Direnişinin faaliyetleri arasında yer alırken örgüt bileşenlerinin aynı zamanda Irak hükümetinin resmi güvenlik kurumlarından olan Haşdi Şaabi'nin parçası olmaları, bu örgütlerin Irak'ın güvenliğinde görev üstlenmelerine olanak sağlamaktadır.

açısından sınırları bulanıklaştırmaktadır. Nitekim Irak İslami Direnişi 7 Ekim saldırılarının ardından İsrail'e karşı mücadele ile öne çıkarak Irak topraklarında ve Irak dışında çeşitli saldırılar düzenlemiştir.

Irak İslami Direnişinin bünyesinde ABD tarafından terör örgütü ilan edilen örgütler başta olmak üzere çeşitli Şii milis gruplar bulunmaktadır. Ketaib Hizbullah, Nuceba Hareketi, Ketaib Seyit eş-Şüheda, Ensar Allah el-Awfiya Hareketi, Sawriyun (Devrimciler), Asaib Ehli Hak, Bedir Örgütü, Ashab el-Kahf ve Kataib İmam Ali gibi milis gruplar bu grup içerisinde yer almaktadır. Ancak Irak İslami Direniş üyeliğinin, saldırının sorumluluğunun makul bir şekilde inkâr edilebilmesini sağlamak amacıyla muğlak olduğu belirtilmektedir. ABD ekonomik, siyasi ve askerî bağlara vurgu yaparak örgütü doğrudan İran ile ilişkilendirmektedir. Örgüt bünyesindeki gruplardan bazılarının ABD'nin Irak'ı işgali sırasında "özel gruplar" olarak adlandırılan gruplar olması dikkat çekmektedir.

Irak toprakları dışında Ürdün ve Suriye başta olmak üzere bölgesel ölçekte saldırılar gerçekleştiren Irak İslami Direnişi, stratejisini İsrail-Filistin çatışmasının seyrine göre belirlemiş bir izlenim vermekte-

dir. Hatta İran'ın 1 Ekim 2024'te İsrail'e karşı gerçekleştirdiği füze saldırılarının ardından İsrail haber ajansları dahi İran'ın vekil aktörü olarak kabul edilen diğer aktörlere kıyasla Irak İslami Direnişinin hamlesine yönelik tahminlere odaklanmıştır. Odağın örgüte kayması fikrinin, Golan Tepeleri ve Tiberya'yı hedef alan üç saldırıyı Irak İslami Direnişinin üstlenmesinin ardından ne kadar doğru olduğu kanıtlanmıştır. Benzer şekilde Irak İslami Direnişine bağlı örgütler İsrail'in söz konusu Lübnan harekâtı sebebiyle gönüllü toplamaya başlamış ve krizin tırmanması durumunda Birleşik Arap Emirlikleri'nin (BAE) hedef alınacağını duyurmuştur. Bu durum örgütün kapasitesi itibarıyla çatışmanın tırmanması durumunda ortaya çıkacak yeni krizlerin söz konusu olabileceğine işaret etmektedir.

Ortadoğu'da ABD ve İsrail varlığına karşı yapılan saldırılar Irak İslami Direnişinin faaliyetleri arasında yer alırken örgüt bileşenlerinin aynı zamanda Irak hükümetinin resmi güvenlik kurumlarından olan Haşdi Şaabi'nin parçası olmaları, bu örgütlerin Irak'ın güvenliğinde görev üstlenmelerine olanak sağlamaktadır. Dolayısıyla resmi ancak kontrolsüz Haşdi Şaabi bileşenlerinin Irak İslami Direnişinin merkezinde yer aldığı söylenebilir. Bu durum Irak

hükümeti açısından bir zorluk ortaya çıkarmakta ve zaman zaman Irak hükümeti saldırılar nedeniyle sorumlu tutulmaktadır.

YÜKSELEN BÖLGESEL TANSİYON IRAK'A NE GETİREBİLİR?

İran, İsrail'e vekilleriyle karşılık vererek cephe hattını genişletmektedir. İran'ın saldırıları Irak ve Suriye'de faaliyet gösteren Uluslararası Koalisyonu siyasetten güvenliğe uzanan bir tehditle karşı karşıya bırakmaktadır. Irak'ın Uluslararası Koalisyonun çekilmesi için bir tarih belirlemesi beklenirken 15 Ağustos'ta beklenen açıklamanın ertelendiği duyurulmuştur. ABD, Ortadoğu'daki askerî varlığını tehlikeye atma pahasına İsrail'i desteklemeye devam etmektedir. 31 Temmuz'da Haniye'nin öldürülmesine eş zamanlı olarak Uluslararası Koalisyonun Irak'ta gerçekleştirdiği saldırı, Uluslararası Koalisyonun devam etmesi kararının ABD'nin İsrail'e verdiği destek bağlamında da önemli olduğunu göstermektedir. Uluslararası Koalisyonun çekilme ihtimali Başbakan Sudani'yi temkinli politika izlemeye itmektedir. Milisleri ve onların siyasi uzantılarını dikkate almak zorunda kalan Sudani'nin, sahayı tamamen milislerin kontrolüne bırakmamak için Uluslararası

Koalisyonun faaliyetlerini geçici olarak görmezden geldiği söylenebilir.

İran vekil unsurları aracılığıyla İsrail'e karşı mücadele kapsamını genişletmektedir. Caydırıcılığı zarar gören ve bölgesel anlamda otorite sorunuyla karşı karşıya kalması muhtemel olan İran, çatışmayı İran ve İsrail topraklarının dışına taşıyarak İsrail'i kazanamayacağı bir zemine çekmeyi hedeflemektedir. Mevcut konjonktür İran'ın Irak direniş eksenini aktif bir şekilde kullanmasının önünü açmakta ancak Irak'ı hedef pozisyonuna itmektedir.

Irak İslami Direnişinin saldırılarında Filistin söylemini kullanması örgütün popülaritesinin artmasına neden olmaktadır. Uluslararası Koalisyonun Irak'ta Haşdi Şaabi'ye bağlı unsurları ve üsleri hedef alması ve Irak İslami Direnişinin saldırılarındaki artış, Irak'ı bölgesel ve uluslararası anlaşmazlıklara dayalı bir çatışma alanına sürükleyebilir. Dolayısıyla İsrail'i destekleyen ABD'nin ve İsrail'e karşı mücadele içerisinde olan İran'ın yakın vadede Irak'ı bir hesaplaşma alanı olarak konumlandırabileceği dikkat çekmektedir. Bu durum Sudani hükümeti döneminde daha önceki dönemlere göre görece bir istikrara kavuşan Irak açısından istikrar bozucu bir faktöre dönüşebilir.

Irak İslami Direnişinin saldırılarında Filistin söylemini kullanması örgütün popülaritesinin artmasına neden olmaktadır. Uluslararası Koalisyonun Irak'ta Haşdi Şaabi'ye bağlı unsurları ve üsleri hedef alması ve Irak İslami Direnişinin saldırılarındaki artış, Irak'ı bölgesel ve uluslararası anlaşmazlıklara dayalı bir çatışma alanına sürükleyebilir.

İç çatlaklarına rağmen Irak hükûmeti, Şii Koordinasyon Çerçevesinin baskın olduğu bir koalisyon tarafından idare edilmektedir. Dolayısıyla Irak İslami Direnişinin popülaritesini artırması Şii Koordinasyon Çerçevesi içindeki siyasi grupların da güçlenmesine yol açabilir. Başbakan Sudani bu milislerin faaliyetlerini tek başına askıya alma kapasitesine sahip değildir. Bu nedenle Irak hükûmetinin Uluslararası Koalisyon ile bir denge kurmaya çalışması dikkat çekicidir. Ancak 2025 parla-

mento seçimlerinden sonra Şii Koordinasyon Çerçevesinin güç kazanması senaryosunda, gelecekteki hükûmetin kapasite sorununun ötesinde bu grupların faaliyetlerini sınırlama konusunda isteksiz olacağı öngörülebilir. Ayrıca Irak'ta seçimlerin yaklaştığı dönemde Sadr Hareketinin siyasete geri dönme ya da Şii Koordinasyon Çerçevesine karşı tabanını dinamik tutma amacıyla Filistin meselesini daha fazla gündeme getirebileceği düşünülmektedir. ■

KÖRFEZ ÜLKELERİNİN 7 EKİM SONRASI DIŞ POLİTİKA STRATEJİLERİ

Gökhan Ereli

2

2023 yılında, İsrail'in Filistin topraklarına ve Filistinlilere yönelik olarak gerçekleştirdiği hukuksuz eylemlerin, keyfî tutuklamalar, ibadet yerlerine getirilen kısıtlamalar ve Filistinlilerin günlük hayattaki temel ihtiyaçlarına erişimin engellenmesiyle birleşmesi Filistin'de gerginliğin artmasına yol açmıştır. Bütün bu sosyal, toplumsal ve siyasî gerginliklerin bir sonucu olarak 7 Ekim 2023 tarihinde Hamas ve diğer Gazzeli grupların İsrail'e yönelik olarak gerçekleştirdiği eylemler bir yıldır devam eden İsrail'in hukuksuz ve orantısız saldırılarını beraberinde getirmiştir. Çatışmalar kısa zamanda İsrail'in topyekûn olarak Gazze'yi işgaline dönüştü.

İlerleyen dönemlerde küçük çaplı bölgeselleşmeler ile kuzeyde Hizbullah-İsrail arasında, güneyde ise Yemen'deki Husiler ile İsrail arasında askerî çatışmalar meydana geldi. Bütün bu güvensizlik ortamını daha da güvensiz hâle getiren en kritik noktalar arasında; İsrail'in Şam'daki İran diplomatik misyonlarına saldırılar gerçekleştirmesi, Tahran'da Hamas Siyasi Büro Şefi İsmail Haniye'nin ve daha sonra Lübnan Dahiy'e'de Hizbullah lideri Hasan Nasrallah'ın öldürülmesi bulunmaktadır. Bu gelişmeler, meseleyi doğrudan İsrail-İran arasında son derece tehlikeli bir bölgesel askerî gerginliğe dönüştürmüştür. Bu askerî gerginlik, istikrarsızlık ve belirsizlik

Filistin meselesinin ve İsrail saldırganlığına karşı mücadelenin sınır-aşan boyutuna ve ulus-üstü karakterine rağmen Ortadoğu coğrafyasındaki ülkelerin 7 Ekim'den bu yana bir yıldır devam eden İsrail'in Filistin'e yönelik saldırılarına karşı ortak bir duruş benimsediğini söylemek zor olacaktır.

ortamı, coğrafi olarak çatışmaların ortasında yer alan Körfez ülkelerinin dış politikalarını son dönemdeki askerî gelişmelere göre şekillendirmelerini zorunlu kılmıştır. Bu çerçevede Körfez ülkeleri, ekonomi politikalarının sürdürülebilirliği için askerî çatışmaların dindirilmesini dış politika önceliklerinden biri hâline getirmişlerdir.

FİLİSTİN MESELESİNİN BÖLGESEL SİYASETTE EVRİMİ

Aslına bakılırsa Levant bölgesine ilk Yahudi yerleşimlerinin başlamasından, Balfour Deklarasyonu'na oradan da Birinci ve İkinci Dünya Savaşı'nın sonuçlarına bakıldığında Filistin meselesi bir Arap meselesi olarak görülmüştü. 1950'lerde Arap milliyetçiliği Ortadoğu'daki en nüfuzlu ideolojilerden birisiyken Filistin meselesinin ulusal ve bölgesel anlamda savunulması, ideolojinin temelini oluşturuyordu. Öyle ki Arap Birliğinin ve daha sonra Ortadoğu'daki bir diğer tarihi-ideolojik hareket olan Pan-İslamcılığın şekle bürünmüş hâli İslam İşbirliği Teşkilatının kuruluşları ve temel amaçları İsrail ile mücadelede Arap ve Müslüman halkları birleştirmektir. Bütün bunlardan hareketle gelinen noktada Filistin meselesinin sadece Arap halklarının yahut Müslüman halkların/devlet-

lerin bir meselesi olarak görülmediği ve İsrail saldırganlığı karşısında bir insanî meseleye evrildiği ifade edilmelidir.

Filistin meselesinin ve İsrail saldırganlığına karşı mücadelenin sınır-aşan boyutuna ve ulus-üstü karakterine rağmen Ortadoğu coğrafyasındaki ülkelerin 7 Ekim'den bu yana bir yıldır devam eden İsrail'in Filistin'e yönelik saldırılarına karşı ortak bir duruş benimsediğini söylemek zor olacaktır. Sadece Ortadoğu coğrafyasının ve Arap halklarının değil daha spesifik şekilde alt bölgelere inildiğinde Arap Körfez monarşileri Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Katar, Kuveyt, Bahreyn ve Umman'ın da İsrail saldırganlığına karşı Filistin meselesi ile ilgili yekpare bir politika üretmediği görülebilir. Bu çerçevede Körfez ülkelerinin çatışmalara yönelik son bir yıllık politikaları değerlendirildiğinde belirli kategorizasyonlar yapmak elzem olacaktır.

SUUDİ ARABİSTAN, BAE, KATAR

İsrail'in hukuksuz ve orantısız saldırganlığının bölgede yarattığı siyasi ve askerî istikrarsızlık, Suudi Arabistan, BAE ve Katar gibi yüksek yoğunluklu dış politika izleyen bölge ülkeleri için bir bölgesel baskı yarattı. Bu ülkeler, kendi iç politikalarındaki ve kamuoylarının

daki parametreler ışığında bölgesel baskıyı değerlendirerek meseleye dair dış politikalarını oluşturdular. Henüz İsrail'i diplomatik olarak tanımamış Suudi Arabistan, meseleye daha çok bir dengeleme politikası ile yaklaştı ve meselenin çözümü için "iki devletli çözüm"ün gündeme getirilmesini savundu. 7 Ekim'den bu yana devam eden süreç Suudi Arabistan'ın Mart 2023 tarihinde Çin, Irak ve Umman aracılığıyla başlatılan İran ile siyasi ilişkilerini normalleştirme diyalogunu sekteye uğratmıştır. ABD liderliğinin bölgede önemli bir diplomatik zafer olarak görmek istediği Suudi Arabistan-İsrail normalleşme sürecini de büyük oranda önümüzdeki birkaç yıl için rafa kaldırmıştır. Bu bağlamda Suudi Arabistan, İsrail'i resmî açıklamalarla artan bir şekilde kınasa da, aynı zamanda Hamas ve İran'a siyasi/askerî yakınlık gösteren grupları da yaşanan askerî gerginliğin sorumluları arasında görmeye devam etmiştir. Öyle ki Suudi Arabistan, Hamas lideri Haniye'nin Tahran'da suikast ile öldürülmesine ilişkin uzunca bir süreden sonra sadece İslam İşbirliği Teşkilatı bünyesinde bir toplantıda bir açıklama yaptı. Dolayısıyla Suudi Arabistan, 7 Ekim'den bu yana iki devletli çözümü 2002'deki Arap Barış Girişimi'nden bu yana tekrar bölgesel anlamda ortaya koydu ve bir denge politikası ortaya koymaya çalıştı.

Suudi Arabistan açısından bir diğer önemli mesele, Husilerin Kasım 2023 itibarıyla Kızıldeniz'de İsrail ve Batılı ülkelerin sahip olduğu işlettiği ya da bu ülkelerin bayrağını taşıyan ve bu ülkelere giden gemilere saldırılar düzenlemeye başlamasıydı. Bu gelişme Husileri uluslararası koalisyonların hedefi hâline getirmiştir. Husiler ile bir müzakere sürecine girmiş olan Suudi Arabistan, bu koalisyonlara siyasi ve askerî bir destek sağlamayarak Batılı ülkeler ile ilişkilerini tehlikeye attı aynı zamanda Husilerin tehdidini de görmezden gelemedi

ve müzakere süreci soğutulmuş oldu. Dolayısıyla 7 Ekim süreci, Suudi Arabistan açısından ciddi güvenlik kaygılarını ortaya çıkaran bir süreci temsil etti.

Körfez'de Suudi Arabistan'ın ardından diğer yüksek yoğunluklu dış politika izleyen iki devlet olan BAE ve Katar'ın ise 7 Ekim sürecine yönelik politikaları farklılaştı. BAE, bölgede İsrail'i resmî olarak tanıyan bir devlet olarak Suudi Arabistan'a benzer şekilde, Filistin ve Gazzeli gruplar ile İran destekli gruplardan uzak durarak itidal çağrısında bulunmuş ve askerî gerginliklere sebep olan taraflara bölgenin istikrarını bozmama uyarısında bulunmuştur. BAE, özellikle Gazze'deki savaş sonrası durumda ABD ve İsrail ile ortak çalışmalar ve görüşmeler yürüterek Filistin otoritesinin liderliğinin yenilenmesi ve bir uluslararası güç/koalisyonun belirli bir süre Filistin'i (Batı Şeria) yönetmesi gerektiğini savundu. İsrail ile normalleşmiş olmanın verdiği sınırlamalar, bölgede Filistin halkı ile yaşanan gerginliklerin vermiş olduğu sınırlamalar ile birleşince BAE, majör bir dış politika hamlesi gerçekleştirmedi. Fakat BAE, özellikle bölgede Türkiye ile birlikte Filistin'e en çok insani yardımı gerçekleştiren ülkelerden birisi olarak öne çıktı. Dolayısıyla Suudi Arabistan'ın güvenlik kaygılarını paylaşan BAE, İsrail ile normalleşmenin vermiş olduğu gerginliğin gölgesinde bir dış politika izledi. Fakat bu saldırılar ve istikrarsızlık ortamının İsrail ile normalleşme sürecini etkilemeyeceğini vurgulayan bir yaklaşım benimsedi.

Suudi Arabistan ve BAE'nin aksine 7 Ekim sürecinden bu yana bölge siyasetindeki en nüfuzlu aktörlerden birisi Katar oldu. Katar gerek Hamas ve gerekse diğer Gazzeli gruplar ile kurduğu yakın ilişki hasebiyle, çatışma sürecindeki esirlerin değişimi, ateşkese gidilen yol ve sonraki süreçler bağlamında Mısır

ve ABD ile en kritik ara buluculardan birisi hâline geldi. Hamas'ın Doha'da kurulu bir yapılanma olması hasebiyle bu güçten bir dış politikada nüfuz alanı devşiren Katar, birçok defa Hamas ile diğer aktörler arasında mekik diplomasi yoluyla esirlerin değişimi ve ateşkes konusunda çabalar gösterdi. Bunun yanında İsrail saldırganlığını her fırsatta kınayan Katar liderliği, gerek Emir Temim bin Hamed, gerek Başbakan ve Dışişleri Bakanı Muhammed bin Abdurrahman üzerinden ve gerekse Şeyh Moza bint Nasır gibi kritik ve nüfuzlu figürler üzerinden Filistin'de yaşananların ve İsrail'in saldırganlığının durdurulması gerektiğinin bir insani sorumluluk olduğunu vurguladı.

KUVEYT, UMMAN VE BAHREYN

Kuveyt tarihsel olarak bölgede Filistin'in ve Filistinlilerin haklarını en güçlü şekilde destekleyen ülkelerden birisi olmuştur. 7 Ekim süreci sonrası da Kuveyt, Filistin meselesine desteğini yineledi ve İsrail işgaline son verilmesi çağrısında bulundu ve bir yandan da Filistinli sivilleri korumak için uluslararası müdahalenin gerekliliğini vurguladı.

Umman ise 7 Ekim sürecinin sonrasında İsrail-Filistin meselesine dair siyasi çözümlün, bölgesel ve uluslararası diyalog yoluyla sağlanmasının ve çatışmaların dindirilme-

sinin gerekliliğini vurguladı. Umman dış politikasının temel hedefinin bölgesel istikrarın bozulmaması ve bozulduğunda sağlanması olması hasebiyle bölgesel anlamda çağrılarını devam ettirdi.

Bunu yanında Körfez'deki en düşük nüfuzlu aktör Bahreyn ise İsrail'i tanıyan bir aktör olarak Umman'a benzer şekilde söz konusu çatışmaların bölgesel istikrara zarar verdiğini ifade ederek itidal çağrısında bulundu. Umman ve Bahreyn, çatışmaya çözüm amacıyla herhangi bir yeni politika önerisinde bulunmadı ve bunun yerine iki devletli çözüm ve uluslararası hukuka bağlılığı vurguladılar. Bu yaklaşımlar, Umman ve Bahreyn'in bölgesel çıkarlar ile uluslararası taahhütleri arasındaki dengeyi de yansıtmaktaydı.

Sonuç olarak Körfez ülkelerinin 7 Ekim sonrası süreçte bölgesel istikrarın sağlanmasını en temel hedefleri olarak gördükleri fakat bu bölgesel istikrara giden yol, bölgesel istikrarı sağlayacak ülkeler ve burada yer alacak devlet dışı aktörler konusunda farklı politikalar izledikleri ifade edilmektedir. Körfez ülkelerinin 7 Ekim 2024 sonrası, çatışmaların ikinci yılına girildiği dönemde de bu çizgide dış politikalarını belirlemeleri, bölgesel istikrarsızlığın yarattığı baskıları içeride tahlil ettikten sonra stratejilerini sürdürmeleri kuvvetle muhtemeldir. ■

İSRAİL-GAZZE SAVAŞI'NIN BİRİNCİ YIL DÖNÜMÜ: KUZEY AFRİKA ÜLKELERİ VE KIZILDENİZ'DEKİ STRATEJİK DENGELER

Kaan Devecioğlu

7

Ekim 2023'te ortaya çıkan İsrail-Gazze Savaşı, sadece Ortadoğu ve Doğu Akdeniz'de değil, tüm Kuzey Afrika ve Kızıldeniz'de de derin yankılar uyandırmıştır. Bir yıldır süregelen bu çatışmalar, Filistin davasının bölgedeki stratejik ve politik dinamikleri nasıl şekillendirdiğini gözler önüne sermiştir. Kuzey Afrika'da Mısır, arabuluculuk çabalarıyla barışa yönelik adımlar atarken Cezayir ve Tunus gibi ülkeler Filistin'e sözlü olarak güçlü bir destek vermiştir. Fas ise İbrahim Anlaşmaları'yla (*Abraham Accords*) birlikte İsrail ile normalleşmiş olmasına rağmen Filistin davasına diplomatik

destek vermeye devam etmiştir. Bununla birlikte, Libya'daki iç siyasi istikrarsızlık, Filistin meselesine yönelik somut politikaların geliştirilmesini zorlaştırmıştır. Bu süreçte, İsrail'in bölgedeki operasyonları ve Yemenli Husilerin Kızıldeniz'de Batı ve İsrail menşeli ticari gemilere saldırıları, Ortadoğu'daki güvenlik tehditlerinin ve deniz taşımacılığında ki risklerin artmasına neden olmuştur. Gazze çatışmaları, sadece bir insani kriz olmanın ötesinde, Kuzey Afrika ve Ortadoğu'daki güç dengelerini yeniden şekillendiren, jeopolitik etkiler doğuran bir süreç olarak öne çıkmıştır.

KUZEY AFRIKA ÜLKELERİNİN YAKLAŞIMI

7 Ekim 2023'te başlayan İsrail-Gazze Savaşı karşısında Mısır, bölgesel istikrarı koruma ve kendi ulusal güvenliğini sağlama dengesini gözetken bir tutum sergilemiştir. Mısır, İsrail ve Filistin arasındaki ara buluculuk rolünü 7 Ekim'den itibaren aktif bir şekilde sürdürmüştür. Gazze'deki çatışmaların başlamasıyla birlikte hızla devreye girerek ateşkes sağlanması için diplomatik temaslarını artırmıştır. Bu kapsamda hem İsrail hem de Gazzeli gruplarla iletişimde kalarak ateşkesi sağlamaya yönelik bir dizi toplantıya ev sahipliği yapmıştır. Refah Sınır Kapısı, bu süreçte insani yardımların Gazze'ye ulaştırılmasında kilit bir rol oynamış ve sınır kapısının açılmasına yönelik alınan kararlar, Mısır'ın Gazze üzerindeki stratejik nüfuzunu pekiştirmiştir. Özellikle insani yardım koridorlarının açılması ve Gazze'deki sivil kayıpların azaltılması için sınır kapıları üzerinden yardım faaliyetlerine odaklanmıştır. Aynı zamanda Mısır, savaşın ülkeye yönelik mülteci akını ve Sina Yarımadası'ndaki güvenlik tehditlerini artırabileceğine dair endişelerini dile getirmiştir. Mısır, İsrail'in saldırılarına yönelik Batılı müttefikleriyle ilişkilerini dengelemeye yönelik bir strateji izlemiştir.

2020 yılında İbrahim Anlaşmalarını imzalayarak İsrail ile ilişkilerini normalleştiren Arap ülkeleri arasında Fas da yer almıştır. Bu normalleşme süreci, Fas'ın Filistin davasına verdiği desteği sınırlı bir diplomatik zeminde sürdürmesine yol açmıştır. 2023'teki İsrail-Gazze çatışmaları sırasında Fas, Filistinlilere yönelik insani yardımlar ve diplomatik açıklamalarla Filistin'e olan desteğini göstermeye çalışmıştır. Fas hükûmetinin, İsrail ile ticari ve kültürel ilişkilerini genişle-

tirken, Kudüs'ün statüsü gibi hassas konularda İsrail'in politikalarına karşı mesafeli bir duruş sergilemeye çalıştığı dikkat çekmiştir. Kral VI. Muhammed, Kudüs'ün İslam dünyası için önemine vurgu yaparak Filistin davasına destek mesajlarını yinelemiştir. Ancak bu dengeleme politikası, Fas kamuoyunda Filistin'e daha fazla destek verilmesi gerektiği yönündeki eleştirileri engelleyememiştir. Özellikle Fas toplumunun Filistin'e desteği bağlamında İsrail menşeli markalara uygulanan boykot sonuç vermiş ve dünyaca ünlü firmalar Fas pazarından çekilmek durumunda kalmıştır.

Cezayir, İsrail-Gazze Savaşı boyunca Filistin'e en güçlü desteği veren bölge ülkelerinden biri olmuştur. Cezayir hükûmeti, İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırılarını sert bir dille kınamış ve tüm Arap dünyasını İsrail'e karşı daha güçlü bir duruş sergilemeye çağırmıştır. Cezayir Cumhurbaşkanı Abdülmecid Tebbun, Filistin davasına olan bağlılıklarını defalarca vurgulamış ve ülkenin diplomatik platformlarda Filistin'e desteğini artırma çağrısında bulunmuştur. Aynı dönemde, Cezayir'de düzenlenen Arap Birliği Zirvesi'nde Filistin meselesi gündemin merkezine oturtulmuştur. Cezayir, İsrail'le herhangi bir normalleşme sürecine katılmayacağını ve İbrahim Anlaşmalarını reddettiğini açıkça ifade etmeye devam etmiştir.

Tunus da İsrail-Gazze Savaşı'nda Filistin'e güçlü bir sözlü destek veren ülkelerden biri olmuştur. Tunus hükûmeti, İsrail'in Gazze'de gerçekleştirdiği saldırıları kınamış ve uluslararası toplumu Filistin halkını korumaya çağırmıştır. Tunus Cumhurbaşkanı Kays Saïd, Filistin meselesine özel bir önem vererek Tunus'un İsrail ile herhangi bir normalleşme sürecine katılmayacağını vurgulamıştır. An-

cak ülkenin iç siyasi sorunları ve ekonomik krizi, bu desteğin somut politik adımlara dönüşmesini zorlaştırmıştır. Dolayısıyla Tunus'un iç siyasetindeki zorluklar, Filistin meselesinde daha etkili bir bölgesel rol oynamasını engellemiştir.

Libya ise son yıllarda her ne kadar "göreceli bir istikrara" sahip olsa da iç savaşın etkileri ve ülkedeki siyasi parçalanma nedeniyle Filistin meselesine dair doğrudan bir dış politika oluşturmakta zorlanmıştır. 7 Ekim 2023'ten itibaren Libya'daki farklı siyasi gruplar, Filistin'e destek açıklamaları yapmış ve İsrail'i kınamıştır. Ancak ülkenin iç dinamikleri ve çatışmaların yoğunluğu nedeniyle Filistin meselesine yönelik daha etkin bir dış politika yürütülemez. Libya'daki istikrarsızlık, Filistin davasına yönelik somut eylemleri sınırlarken ülkede İsrail karşıtı söylemler baskın kalmaya devam etmiştir.

KIZILDENİZ: İSRAİL-GAZZE SAVAŞI'NIN BÖLGESELLEŞMESİ

Husilerin Kızıldeniz'de Batı ve İsrail menşeli lojistik gemilerine yönelik saldırıları, bölgedeki deniz taşımacılığı üzerinde önemli bir tehdit oluşturmaktadır. Babülmendep Boğazı ve Aden Körfezi, küresel ticaretin en kritik geçiş noktalarından

biridir. Husilerin stratejik hamleleri, bu rotalar üzerindeki deniz taşımacılığını sekteye uğratarak hem İsrail'in hem de Batılı müttefiklerinin ekonomik ve güvenlik çıkarlarını hedef almaktadır. Saldırıların özellikle ticari gemilere yöneltilmesi, Batı'nın bölgedeki askerî ve ekonomik varlığını tehdit ederken Husilerin bölgesel aktörler nezdindeki stratejik gücünü artırma amacı taşımaktadır. Bu saldırılar aynı zamanda Yemen'deki iç savaşın bölgesel bir güvenlik krizine dönüşme potansiyeline de işaret etmektedir.

Diğer taraftan İsrail, Husilerin Kızıldeniz'deki saldırılarına karşılık olarak Yemen'deki Husi hedeflerine yönelik hava saldırıları düzenlemiştir. Yoğunlukla alt yapıları hedef alan bu operasyonların ana amacı; İsrail'in hem deniz yollarındaki ticari çıkarlarını korumak hem de Husilerin bölgedeki stratejik tehditlerine karşı askerî caydırıcılığını göstermektir. İsrail'in Kızıldeniz ve Körfez bölgesindeki stratejik çıkarları, Husilerin saldırılarıyla zayıflatılmaya çalışılırken İsrail'in verdiği askerî karşılık aynı zamanda Batılı müttefiklerine bölgede aktif bir rol oynadığı ve bölgesel güvenlik mimarisinde merkezi bir aktör olduğu mesajını taşımaktadır. İsrail'in Husilerin İran'la olan ilişkisini zayıflatmak ve Kızıldeniz'deki enerji güvenliğini korumak adına bu

İsrail'in Kızıldeniz ve Körfez bölgesindeki stratejik çıkarları, Husilerin saldırılarıyla zayıflatılmaya çalışılırken İsrail'in verdiği askerî karşılık aynı zamanda Batılı müttefiklerine bölgede aktif bir rol oynadığı ve bölgesel güvenlik mimarisinde merkezi bir aktör olduğu mesajını taşımaktadır. İsrail'in Husilerin İran'la olan ilişkisini zayıflatmak ve Kızıldeniz'deki enerji güvenliğini korumak adına bu operasyonları stratejik bir öncelik olarak gördüğü söylenebilir.

operasyonları stratejik bir öncelik olarak gördüğü söylenebilir.

Buradan hareketle Kızıldeniz'de artan riskler nedeniyle deniz taşımacılığı sigortalarında primler yükseldiği için sigorta şirketlerinin de bu süreçten ekonomik fayda sağlaması mümkündür. Ancak bu tür saldırılar aynı zamanda sigorta firmaları için bazı dezavantajlar da ortaya çıkarmaktadır. Sigortalı gemilere yönelik saldırıların artması, hasar tazminatlarının ve operasyonel risklerin yükselmesine neden olmaktadır.

Diğer taraftan Husilerin saldırıları, bölgedeki ticaret gemileri ve lojistik operasyonlar için ciddi güvenlik risklerini ortaya çıkarırken bu durum güvenlik hizmeti veren şirketlerin iş hacmini de artırmaktadır. Örneğin, silahlı güvenlik ekiplerinin gemilere eşlik etmesi, risk analizlerinin yapılması, güvenlik protokollerinin geliştirilmesi ve bölgedeki deniz trafiğinin izlenmesi gibi hizmetler bu firmalar için büyük bir fırsat sunmaktadır. Bu bağlamda İsrail-Gazze Savaşı'nın başlamasından itibaren Ambrey, Control Risks, MAST Security ve Neptune P2P Group gibi deniz güvenlik hizmeti sağlayan firmaların artan tehditler karşısında daha fazla talep gördüğü dikkat çekmektedir.

Sonuç olarak Gazze Savaşı'nın birinci yıl dönümü, bölgesel dengelerde önemli değişimlerin işaretlerini vermiştir. Kuzey Afrika ülkeleri özellikle Mısır, Fas, Cezayir ve Tunus, Filistin meselesi üzerinden farklı dış politika yaklaşımları sergilemiş, bu durum da bölgedeki stratejik çıkarlarını dengeleme çabalarını gözler önüne sermiştir. Mısır, ara buluculuk ve insani yardım rolüyle bölgedeki etkinliğini artırırken Fas ise İsrail ile normalleşme politikası ile Filistin'e yönelik diplomatik destek arasında bir denge kurmaya çalışmıştır. Cezayir ve Tunus ise daha net bir Filistin yanlı duruş sergilemiştir. Öte yandan Husilerin Kızıldeniz'deki saldırıları ve İsrail'in bu saldırılara verdiği karşılıklar, bölgedeki deniz ticareti ve güvenliği üzerindeki riskleri artırmış ve Kızıldeniz, Ortadoğu'nun jeopolitik mücadelesinde daha merkezi bir hâle gelmiştir. Bu saldırılar, bölgesel güvenlik mimarisinde İsrail'in aktif rolünü pekiştirirken enerji ve ticaret yollarının korunmasına yönelik uluslararası iş birliği ihtiyacını daha da ön plana çıkarmıştır. Önümüzdeki dönemde, Kızıldeniz'deki güvenlik risklerinin artması, deniz taşımacılığı ve ticaretin maliyetlerini yükseltirken bölge ülkelerinin güvenlik, ticaret ve diplomasi alanında daha entegre politikalar geliştirmesi gerektiği bir dönemin habercisi olarak okunabilir. ■

AMERİKAN HEGEMONYASININ ÇÖKÜŞ SÜRECİNDE İSRAİL VE 7 EKİM SALDIRILARI

Helin Sarı Ertem

7 Ekim 2023'te ve sonrasında yaşananlar, dünya tarihinin en kronik sorunlarından biri olan İsrail-Filistin meselesinin ne denli "uluslararasılaştığının" da kanıtı oldu. Hamas'ın askerî kanadı al-Kassam Tugayları tarafından gerçekleştirilen baskın, İsrail'in 76 yıllık tarihindeki en beklenmedik ve ölümcül saldırı oldu. 7 Ekim'de çoğu sivil, 1.200 İsrail vatandaşı hayatını kaybetti. Saldırıya İsrail'in verdiği cevap ise kuruluşundan bu yana gelenek hâline getirdiği üzere, büyük bir kısmı kadın ve çocuk, 40 bini aşkın masum Filistinlinin, özellikle Gazze'de, korkunç bir intikam hissi ve duyarsızlıkla katledilmesi oldu.

Aradan geçen bir yılın ardından, ne İsrail acımasız eylem planını değiştirdi ne de başta Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi olmak üzere, uluslararası camiadan onu durduracak somut bir adım geldi. Hâlâ bir dünya lideri olduğunu iddia eden ABD ise geçmişte olduğu gibi bu kez de Filistinlilerin acısına sırtını dönmeyi, İsrail'e tam destek vermeyi tercih etti.

Saldırlardan sonra "iyi günde, kötü günde daima İsrail'in yanında olacağız" diyen ABD Başkanı Joe Biden, bu koşulsuz desteği ile iki tarafın söylemlerinde sıklıkla tekrarlandığı üzere, adeta 11 Eylül saldırıları sonrası-

ABD'nin, 20. yüzyıldailmekilmek ördüğü yumuşak güç ağıları, Afganistan ve Irak müdahalelerinden sonra yaşananlara benzer şekilde, tek tek çözülmeye; "lider ABD" imajının kalan son izleri de Filistinlilerin gözyaşları ile silinmeye başladı. "

da ABD'de yaşanan travmatik psikolojiye geri döndü ve İsrail'i böyle bir dönemde asla yalnız bırakmayacağına garantisini verdi. Bu garanti, son bir yılda İsrail'e gönderilen binlerce silah ve milyonlarca ABD dolarının yanı sıra, Akdeniz'e konuşlandırılan Amerikan savaş gemileri ile devam etti. Bu da yetmezmiş gibi İsrail Başbakanı Binyamin Netanyahu, Amerikan kongresinde yaptığı konuşmada alkışlarla daha fazlası için yüreklendirildi.

Dünya genelinde özellikle de ABD'de artan protestolara rağmen uluslararası hukuku hiçe saymaktan çekinmeyen Netanyahu'nun katliamları, bir kaç göstermelik uyarıyla geçiştirilirken bunun farklı coğrafyalarda yaşayan halklar için ne anlam ifade ettiği hiç düşünülmedi. Sonuç olarak ABD'nin, 20. yüzyıldailmekilmek ördüğü yumuşak güç ağıları, Afganistan ve Irak müdahalelerinden sonra yaşananlara benzer şekilde, tek tek çözülmeye; "lider ABD" imajının kalan son izleri de Filistinlilerin gözyaşları ile silinmeye başladı. "Adalet" dünya halklarının nezdinde çoktan adı unutulmuş bir mefhumla dönüştü.

5 Kasım 2024'teki başkanlık seçimleri öncesi daha çok içe kapandığı izlenimi veren Vaşin-

gton durumunun vehametini anlamazdan gelse de Filistin'de olup bitenler, aslında küresel siyasetin geleceği ve Amerikan liderliği açısından oldukça kritik önemdedir. Yaşanan insanlık dramına karşı bu denli duyarsız bir tutum, bir süredir başaşağı giden ABD hegemonyasının ölüm fermanlarından biri niteliğindedir.

Soğuk Savaş'ın bitişini "Amerikan liderliğindeki Batı liberalizminin zaferi" olarak müjdelemiş olan Francis Fukuyama, 1989'dan günümüze kadar geçen 30 yılı aşkın sürede yaşananlarla (bu yorumu yaptığında henüz 7 Ekim olayları yaşanmamıştı) artık Amerikan döneminin bittiği kanaatinde dir.¹ Fukuyama'ya göre ABD'nin büyük bir güç olarak varlığını sürdürmesi uzun yıllar devam edecek olsa da artık küresel bir hegemon olmayacaktır. ABD, dost ülkelerle birlikte "demokratik değerlerle barışık" bir dünya düzenini sürdürmek dışında fazla bir seçeneğe sahip değildir. Karşısındaki en büyük sorunun kendi içinden kaynaklandığını ve bunları tamir etmezse yola devam edemeyeceğini de görmek zorundadır.

İşte Filistin tam da bu noktada, içerideki sorunların da merkezindedir. Çünkü İsrail ile

1 Francis Fukuyama, "The End of American Hegemony", *The Economist - The World Ahead* 2022, 8 Kasım 2021.

ilişkiler ABD için bir dış politika meselesinden ziyade çıkar grupları, bürokratik çekişmeler ve dini aşırılıklarla bezeli, kemikleşmiş bir iç politika unsuru. John J. Mearsheimer'ın 2007'de dikkat çektiği üzere akıl dışı bir ısrar üzerine kurulu olan ABD-İsrail ilişkisinin temel dayanağı ABD'de oldukça etkin olan "İsrail lobisi"dir. Çok sayıda örgüt ve bireyi içine alan bu güçlü çıkar grubunun amacı Amerikan dış politikasını (olabildiğince) İsrail yanlısı bir çizgiye çekebilmektir. BM Güvenlik Konseyinde Amerikan vetosunun bugüne kadar en çok Filistin meselesi için kullanılmış olması tesadüf değildir. ABD yönetiminin İsrail'i eleştirmesine asla müsaade etmeyen bu grubun isteği Vaşington'un İsrail'e ABD'nin "51. eyaleti" gibi davranmasıdır.² Biden yönetiminin ya da ondan öncekilerin tutumuna bakılırsa söz konusu lobi amacına fazlasıyla ulaşmış durumdadır. Tek sorun, "51. eyalet"i bu denli korunup kollanmasının, ABD'nin küresel liderliğini yitirmesi ve belki de dağılıp gitmesine değip demeyeceğidir çünkü Filistin'de yaşananlar bambaşka bir geleceğin habercisi olabilir.

Dünyanın Batı dışında kalan, uzun yıllar itilip kakılmış

ve örselenmiş "ötekileri" (ya da Küresel Güney) için Filistin, başkaldırının ve adil bir yeni dünya düzeni ihtiyacının en bariz dışa vurumudur. Bu nedenle İsrail'in ve ABD'nin 7 Ekim sonrası Filistin politikası, Çin'den Rusya'ya, Brezilya'dan, Türkiye'ye çok sayıda coğrafyadan eleştiri yağmuruna tutuldu. Güney Afrika'nın Uluslararası Adalet Divanı'nda İsrail'e karşı açtığı "soykırım" davasına Türkiye, Filistin, İspanya, İrlanda, Belçika, Mısır, Meksika, Kolombiya, Nikaragua, Libya, Maldivler, Şili ve Küba gibi çok sayıda ülke, Güney Afrika'nın yanında taraf olmak için başvurdu. Dünya halkları, başta ABD'deki üniversite öğrencileri olmak üzere İsrail'in eylemlerine karşı çıkan çok sayıda protesto düzenledi ve değişim talebinde bulundu.

Kimi zaman umudumuzu yitirsek ve "öğrenilmiş çaresizliklerimizle" yola devam etsek de bu tepkiler önümüzdeki on yıllarda dünyanın eskisi gibi olmayacağını ve Filistin'in küresel değişimin önemli bir dönüm noktasını teşkil edeceğinin bir işaretidir. İsrail'in uyguladığı baskı ve zulümün yanı sıra, sözde "küresel hegemon" ABD'nin İsrail "şakşakçılığı" eşliğinde şekillendirdiği dağınık, duyarsız ve beceriksiz eylemler; "kaos"

Kimi zaman umudumuzu yitirsek ve "öğrenilmiş çaresizliklerimizle" yola devam etsek de bu tepkiler önümüzdeki on yıllarda dünyanın eskisi gibi olmayacağını ve Filistin'in küresel değişimin önemli bir dönüm noktasını teşkil edeceğinin bir işaretidir.

2 John J. Mearsheimer ve Stephen M. Walt, *The Israel Lobby and U.S. Foreign Policy*, New York: Farrar, Straus and Giroux, 2007, s. 6.

ya da "endişe çağı" olarak tanımladığımız 21. yüzyılda insanlığı "başka bir dünya mümkün" sloganı altında yepyeni başlangıçlara sürükleyecektir.

Bu yeni dönemde ABD, "özgürlük, insan hakları ve demokrasi" üzerine kurduğunu iddia ettiği küresel hegemonyasını, aşamalı olarak bir başka güce ya da güçler grubuna devretmek zorunda kalacaktır. Bu geçiş dönemi elbette zorlu dönemlere gebedir. Belki de büyük savaşlara neden olacaktır. Ancak Paul Kennedy'nin³ öngördüğü üzere ABD de kendisinden önceki pek çok hegemon gibi çöküşü deneyimleyecektir.

Bu kaçınılmaz sonun en önemli sebeplerinden biri ise ABD'nin başta Filistin olmak üzere, "ötekilerin" seslerine kulaklarını kapatması, bu sebeple de kendi varlığını üzerine inşa ettiği "demokratik" değerlere yabancılaşmasıdır. Bu yabancılaşma, ABD'nin dış dünyada giderek daha çok prestij kaybetmesine neden olmasının yanında kritik şekilde kendi toplumsal fay hatlarının daha da

belirginleşmesine ve belki de bölünmeye gidecek sosyal patlama sürecinin başlamasına neden olacaktır.

İçeride devam eden tüm protestolara rağmen Filistin'in Amerikan halkının tamamı için önemli bir hassasiyet noktası olduğunu öne sürmek elbette mümkün değildir. Ancak ABD'nin yakın tarihte siyaseten hiç olmadığı kadar kutuplaştığı özellikle 6 Ocak 2021 kongre baskınından sonra bölünme senaryolarının sıkça tartışıldığı hatırlanırsa Filistin'in mağduriyeti karşısında İsrail'e verilen koşulsuz desteğin beklenildiğinden çok daha büyük sonuçlar getirebileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

Toplumsal sinir uçlarına dokunması sebebiyle çoğu ülkenin sadece dış politikasını değil iç politikasını da etkileyecek güçte olması, Filistin-İsrail meselesinin bundan sonra da hassasiyetle takip edilmesini gerekli kılmaktadır. Dünya, hem içeride hem de dışarda adaletsizliklere karşı yükselen tepkilerle değişime uğrayacaktır. ■

3 Paul Kennedy, *The Rise and Fall of the Great Powers: Economic Change and Military Conflict from 1500 to 2000*, New York: Random House, 1987.

RUSYA'NIN ORTADOĞU POLİTİKASININ DİNAMİKLERİ VE 7 EKİM SONRASI GÖRÜNÜM

Mehmet Çağatay Güler

Rusya'nın Ortadoğu politikasının temeli, Rusya'nın eski Başbakanı aynı zamanda eski Dış İstihbarat Servisi Başkanı Yevgeni Primakov'a dayanmaktadır. Primakov doktrini, ABD'nin uluslararası sistemde hegemon güç olmasına ve tek kutuplu dünya düzenine karşı bir tepki olarak Moskova'nın Ortadoğu siyasetinin şekillenmesinde büyük rol oynamıştır. Bu doktrin, ideolojik faktörlerin belirleyici olduğu siyasi yaklaşımların aksine, ulusal çıkarları gözetin pragmatik bir zemine oturmaktadır. Primakov doktrinine ek olarak Rusya'nın bölge politikasını incelerken öne çıkan bir diğer yaklaşım da stratejik esnekliktir. Rusya Devlet

Başkanı Vladimir Putin'le beraber tartışılabilen bu yaklaşım, gerek bölgede vuku bulan değişikliklere cevap vermek gerekse bölgede ABD başta olmak üzere Batı'nın etkisini dengelemek amacıyla geliştirilen imkân ve kabiliyetleri ifade etmektedir.

Bu kapsamda Kremlin yönetimi, birbirleri ile çatışan bölge aktörleriyle aynı anda stratejik ilişkiler geliştirebilmektedir. Dahası, Batı müttefikleri olarak kabul gören devletlerle de muhtelif düzeylerde münasebet kurabilmektedir. Batı karşıtı ülkelerle ise hem kader ortaklığı hem de çıkar ortaklığı üzerinden doğal bir müttefiklik ilişkisi oluşmaktadır. Ay-

Gazze konusunda İsrail'in karşısında yer alan Moskova'da, bilhassa da Suriye'deki Rus varlığı noktasında, endişeyle karşılanmıştır. Suriye rejimi, Rusya için Ortadoğu'dan fazlasını ifade etmektedir; Tartus'daki deniz üssü ve Hmeymim'de hava üssü, Rusya'nın Doğu Akdeniz'deki nüfuzu için olmazsa olmazdır.

rica Putin, kendisini ve ülkesini Ortadoğu'da istikrarı koruyucu statükocu güç olarak Batı'yı ise istikrarsızlaştırıcı ve düzen bozucu olarak tasvir etmektedir. İlgili ülkelerin tecrübeleri ile bu betimlemenin örtüştüğü ölçüde de Rusya ile ilişkileri farklı bir düzleme ulaşmaktadır.

Nitekim Kremlin bir yanda İran, Filistin, Yemen, Lübnan ve Suriye rejimi ile stratejik seviyede diyaloga sahipken diğer yanda Mısır, Ürdün, Suudi Arabistan ve İsrail ile iş birliği geliştirebilmektedir. Hizbullah ve Hamas gibi aktörlerle üst düzey temaslarını sürdürürken İran ile özellikle savunma sanayii başta olmak üzere birçok alanda iş birliğini derinleştirirken İsrail ile de iletişimini koruyabilmektedir. Hatta Suriye sahasında, kendi nüfuz alanını genişletmek maksadıyla hem Hizbullah'a hem de İran'a ve Suriye rejimine ait hedeflerin vurulmasında İsrail'e müsaade etmektedir.

Ancak 7 Ekim ve müteakibinde Ortadoğu coğrafyasına tedricen yayılan çatışmalar, önemli jeopolitik kırılmalara sebebiyet vermiştir. Bölgede artan tansiyon ve güvensizlik ortamı müttefiklik ilişkilerini etkilemiş ve aynı zamanda müstakil askerî harcamaları da körüklemiştir. Ortadoğu ülkelerinin söz konusu harcamaları geçtiğimiz yıl %9 artarak son 10

yılın en yüksek rakamı olan 200 milyar dolara çıkmıştır. Şiddeti ve yayılımı gittikçe artan bu çatışmalar Ukrayna Savaşı'nın yarattığı şoku henüz atlatamamış olan uluslararası sistemi yeniden sorgulamaya açmış; kural temelli sistemin gark olduğu krizi daha da derinleştirmiştir.

7 Ekim aynı şekilde Rusya'nın Ortadoğu politikası açısından da önemli bir dönüm noktası olmuştur. İlk olarak bu dönemde İsrail'in Esad rejimine yönelik saldırıları artmış, Hizbullah'ın tüm komuta kademesi ve lideri Hasan Nasrallah öldürülmüştür. Hizbullah, hâlihazırda türbülans içerisinde olan ve hayatta kalma savaşı veren Suriye rejiminin karar alma mekanizmalarında önemli bir rol oynamaktadır. Dahası Suriye'deki rejim kontrolündeki bölgelerde bulunan ve İran'a yakınlıklarıyla bilinen tüm milisler yoğun saldırıların hedefi olmaktadır. 7 Ekim öncesinde de gerçekleşen bu saldırıların sıklığı ve mahiyeti artma eğilimindedir. Bu durum Gazze konusunda İsrail'in karşısında yer alan Moskova'da, bilhassa da Suriye'deki Rus varlığı noktasında, endişeyle karşılanmıştır. Suriye rejimi, Rusya için Ortadoğu'dan fazlasını ifade etmektedir; Tartus'daki deniz üssü ve Hmeymim'de hava üssü, Rusya'nın Doğu Akdeniz'deki nüfuzu için olmazsa olmazdır. Burası aynı zamanda

Rusya'nın, Libya ve Sahel'deki gücünü tahkim ettiği lojistik bölgesidir. Kremlin açısından hem müttefiki Esad'ın selameti hem de kendisi için stratejik değere sahip bölgelerin güvenliği tehdit altına girmiştir.

İkinci olarak Rusya'nın bölgedeki en stratejik müttefiklerinden biri olan İran'ın İsrail ile doğrudan savaşa girmenin eşliğinde olması ve bu ihtimalin bölgede yaratacağı güç boşluğu Moskova'da endişe yaratmaktadır. Nitekim Rusya, İran'ı, İsrail, Türkiye ve Körfez ülkeleri karşısında dengeleyici bir aktör olarak görmekte ayrıca İran üzerinden Ortadoğu'da önemli bir nüfuz alanı elde etmektedir. Ukrayna Savaşı'nın etkilerinden mütevellit Rusya, bölgede doğacak bir güç boşluğunu dolduracak kapasiteye sahip değildir. Söz konusu boşluk Suriye özelinde dahi olsa İran'ın zayıfladığı bir senaryo, bu konuya temkinli yaklaşmaktadır. Ayrıca İran'ın Ukrayna Savaşı'nda Rusya'ya sunduğu Şahid droneleri desteği, Moskova'nın riske edebileceği bir konu değildir. Zira söz konusu droneler, Rusya'nın muharebe kapasitesinde kaybetme lüksü olmadığı son derece önemli bir yeri haizdir. Dolayısıyla İsrail tarafından saldırı altında olan bir İran ya da kritik altyapıları ve üretim tesisleri vurulmuş bir İran, Moskova'nın son dönemdeki ulusal çıkarları ile örtüşmeyebilir.

Üçüncü olarak İsrail'in Gazze'ye yönelik saldırıları Rusya'nın Dağıstan bölgesinde tepkiyle karşılanmıştır. 29 Ekim 2023 tarihinde, Dağıstan'ın başkenti Mahaçkale'de yüzlerce kişilik bir grup ayaklanma çıkardı ve Tel Aviv'den gelen bir İsrail uçağını aramak için isyan edip havaalanına baskın düzenledi. Aynı şekilde Kabardino-Balkarya'nın başkenti Nalçık'ta bazı dinî yerler ateşe verildi. Bu durum, daha önce iki Çeçen savaşı, silahlı direniş ve iç çatışmalar tecrübe etmiş Moskova'da derin bir etki yarattı. Zira Dağıstan'ın nüfusunun %90'ını, Kabardino-Balkarya'nın da %70'ini Müslüman nüfus teşkil etmektedir. Rusya genelinde yaklaşık 15 ila 20 milyon (nüfusunun %10'undan fazlası) Müslüman nüfusun ikamet ettiği bilinmektedir. Bu eksenden bakıldığında Kremlin'in temel endişelerinden birisi de Gazze'nin Rusya içerisinde bir çatışma tetikleme ve Ukrayna Savaşı dikkate alındığında böyle bir karışıklığın bastırılmasında yaşanacak zorluklardır.

Hülasa Putin'in Batı'nın nüfuzunu dengeleme ve Rusya'nın etkisini tahkim etme amacıyla pragmatizm ve stratejik esneklik üzerine dizayn ettiği Ortadoğu politikası, 7 Ekim sonrasında İsrail'le gerilen ilişkiler sebebiyle yara almıştır. Rusya'nın başta Suriye olmak üze-

Rusya'nın bölgedeki en stratejik müttefiklerinden biri olan İran'ın İsrail ile doğrudan savaşa girmenin eşliğinde olması ve bu ihtimalin bölgede yaratacağı güç boşluğu Moskova'da endişe yaratmaktadır. Nitekim Rusya, İran'ı, İsrail, Türkiye ve Körfez ülkeleri karşısında dengeleyici bir aktör olarak görmekte ayrıca İran üzerinden Ortadoğu'da önemli bir nüfuz alanı elde etmektedir.

re bölgedeki varlığı ve çıkarları tehdit altına girmiştir. İran'ın İsrail ve ABD tehdidiyle karşı karşıya olması, Rusya'nın bölgedeki nüfuzunun ve aynı zamanda Ukrayna Savaşı'ndaki saldırı kapasitesinin olumsuz etkilenme ihtimalini de beraberinde getirmektedir. Ayrıca 29 Ekim'de Mahaçkale'de yaşanan ayaklanma ve havalimanı baskını, Rusya içerisinde de çatışma yaşanma korkusunu tetiklemiştir.

Lakin her şeye rağmen uluslararası kamuoyunun ilgisinin ve başta ABD olmak üzere Batı'nın yardımlarının Ukrayna'dan İsrail'e kayması, Moskova açısından fırsat penceresi olarak değerlendirilmektedir. Bu

noktada Kiev'e desteğin bütünüyle durduğunu veya tamamen İsrail'e yönlendirildiği anlamına gelmemektedir. Lakin belirli bir ölçüde bu tür bir kaymanın gerçekleştiği ve bu durumun da Ukrayna Devlet Başkanı Volodimir Zelenski başta olmak üzere tüm Ukraynalı yetkililerde bir endişe yarattığı açık bir gerçektir. Her hâlükârda Ukrayna'ya olan dikkatin ve askerî desteğin görece azalması, gündemin Gazze'deki insanlık dramı ile değişmesi; Rusya üzerindeki baskıyı da belli ölçüde azaltmış, muharebe ve ateş üstünlüğünü orta vadede muhafaza etme imkânı sağlamıştır. ■

7 EKİM, ÇİN VE FİLİSTİN: SİSTEMSEL FAKTÖRLER VE BÖLGESEL ÖNCELİKLER

Murat Öztuna

Çin'in Filistin'e olan desteği sömürgecilik karşıtı ulusal bağımsızlık hareketlerini desteklediği 1950'li yıllara dayanmaktadır. Çin Başbakanı Çu Enlay 1955'teki Bandung Konferansı'nda Arap ülkeleri ve Filistin halkının meşru haklarını desteklediğini açıkça ifade etmiştir. 1971'de, Çin Halk Cumhuriyeti'nin Birleşmiş Milletler'de temsil hakkı kazanmasından kısa bir süre sonra, Çin temsilcisi ilk kamuya açık konuşmasında Filistin'e olan desteği belirtmiştir. Filistin Devleti'nin kurulduğunun duyurulmasından sadece beş gün sonra 20 Kasım 1988'de, Filistin Ulusal Konseyinin Cezayir'de düzenlenen 19. Özel Oturumunda Çin, Filis-

tin Devleti'ni tanıdığını duyurmuştur. Şunu da belirtmek gerekir ki o dönemde Çin henüz İsrail ile diplomatik ilişki kurmamıştı. Çin, İsrail ile diplomatik ilişkilerini 1992 yılında kurmuştur.

Çin'in Filistin'e verdiği desteğin nedeni Filistin'le kurduğu güçlü tarihsel bağdır denebilir. Çin tarihsel olarak 1931'den itibaren Japonlara karşı 14 yıl süren bir direniş savaşı vermiştir. İsrail'in Filistin topraklarına yönelik acımasız saldırılarını Çin, Japon işgalcilerin o dönemdeki acımasız eylemleri ile karşılaştırmaktadır. Çin Halk Cumhuriyeti kurulduğundan bu yana Filistin halkının meşru ulu-

sal haklarını geri kazanması yönündeki haklı davasını her zaman desteklemiş ve Filistin'e siyasi ve diplomatik düzeyde yardım sağlamıştır.

Çin, Filistin'i desteklemesine, İsrail'in uluslararası hukuku ihlal etmesine ve Birleşmiş Milletler personeline ve diğer insani yardım kuruluşlarının personeline ve hatta uluslararası basın mensuplarına yönelik bariz saldırılarını defalarca kınamasına ve İsrail'in çok sayıda mültecinin toplandığı Filistin şehri Refah'a yönelik kara saldırısına kararlılıkla karşı çıkmasına rağmen neden Filistin'i ekonomik veya askerî olarak doğrudan desteklememektedir? Bu soruya verilebilecek yanıtlar Çin'in küresel sistem içerisinde oynamak istediği rol ve Çin'in bölgesel olarak Ortadoğu'ya bakış açısı olmak üzere iki farklı perspektiften bakılarak verilebilir.

İlk olarak Çin'in son yıllarda Ortadoğu'da ara bulucu rolünü oynamaya çalıştığını belirtmek gerekir. Ortadoğu bölgesinin etnik ve dinsel açıdan karmaşıklığı nedeniyle, Filistin-İsrail çelişkisinin yanı sıra birçok uzlaşmaz çelişki çifti bulunduğu açıktır. Suudi Arabistan-İran çelişkisi bunlar arasında en önemlilerinden biridir. Suudilerin ve İranlıların temsilcileri Çin'in ara buluculuğunda Mart 2023'te Pekin'de bir diyalog gerçekleştirmişlerdir. Suudi Arabistan ve İran diplomatik ilişkileri yeniden tesis etmeyi kabul ettiklerini duyuran ortak bir bildiri imzalayarak yayımlamışlardır. Bu, Çin tarafının büyük güç diplomasisi vizyonunun ortaya koyduğu küresel güvenlik girişiminin metotlarını yansıtan önemli bir örnek olarak sunulmuştur. Yine 7 Ekim sonrası süreçte 2024'ün Nisan ayında, birbirinden oldukça farklı siyasi pozisyonlara sahip olan Filistin'in iki büyük grubu Hamas ve el-Fetih, Çin'in çabaları ile Pekin'de iç uzlaşmanın sağlanması ve iç birliğin güçlendi-

rilmesi amacıyla bir diyalog gerçekleştirmiş ve iki taraf da oy birliğiyle Filistin birliğinin erken bir tarihte sağlanması için çaba göstereceklerini belirtmiştir.

Çin ilkesel olarak Filistin ve İsrail arasındaki anlaşmazlıkların şiddet yoluyla çözülmesini desteklememektedir. Aksine barış ve istikrarı teşvik edecek diyalog ve müzakere kanalları oluşturmak istemektedir. İsrail ciddi şiddet eylemleri gerçekleştirirken Hamas'ın da benzer şekilde şiddete şiddetle karşılık verme politikasını benimsemesi Çin'in Hamas'a askerî ya da ekonomik yardım sağlamaktan kaçınmasının en önemli nedeni olduğu söylenebilir. Eğer Çin Filistin'e aktif bir şekilde silahlı yardımda bulunacak olursa bu durum uzun yıllar süren çabalar sonucunda oluşturulan ve Suudi Arabistan-İran uzlaşmasındaki ara buluculuk rolü ile taçlandırılan bölgesel ve küresel Çin imajı üzerinde olumsuz bir etki yaratabilir.

İkinci perspektife göre Filistinlilere belirli miktarda ekonomik ve askerî yardım sağlamak geçici bir rahatlama sağlayabilir ancak temel sorunu çözmeyecektir. Çin, Filistin'e geçici bir acil durumu çözmeye yardımcı olabilecek büyük miktarda yardımda bulunsa bile iki ülke arasındaki güç dengesini değiştirmeye yeterli olmayacaktır. İsrail'in siyasi, ekonomik, askerî ve diplomatik gücü Filistin tarafınınkinden çok daha fazladır. Bu durum, Sovyetler Birliği'nin 1970'li ve 80'li yıllarda Vietnam'a uzun vadeli ekonomik ve askerî yardımda bulunmasına ve Vietnam'ı on yıldan fazla bir süre boyunca Çin ile askerî çatışmasında desteklemesine benzetilmektedir. Uzun yıllar süren bu yardımın sonunda Sovyetler Birliği aşırı yük altında kalırken Vietnam da çok fazla kaynağı muhtemel savaş hazırlıklarına ayırdığından dolayı

çöküşün eşiğine gelmiştir. Bu nedenle Çin açısından bakıldığında Filistin'e doğrudan yardım çok maliyetli olmakla birlikte Çin'i Ortadoğu sorunlarına müdahil olma sorumluluğu ile karşı karşıya bırakacaktır.

Görüldüğü gibi yukarıda speküle edilerek sorulan soruya Çin perspektifinden bakılarak cevaplar verilmeye çalışılmıştır. Ancak gerçekten de büyük güç oyununa göre pozisyon almak Çin'in Ortadoğu politikasının temelini oluşturmuştur. Çin kuruluşundan sonra tek taraflı diplomasiyi benimsemiş ve ABD'ye karşı Sovyetler Birliği ile stratejik bir ortaklık kurmuştur. Ortadoğu, ABD'nin sosyalist kampı kuşatmasını kırmak için bir cephe pozisyonu olarak kabul edilmiştir. Çin 1958'de Kinmen'i bombaladığında Mao bu hareketin o sırada ABD birliklerinin çıkarma yaptığı Lübnan üzerindeki baskıyı hafifleteceğinden bahsetmişti. 60'lar büyük güç oyunu açısından Çin-Sovyet ilişkisinin bozulduğu ve hem Amerikan hem de Sovyet karşıtı olan Çin'in Ortadoğu'daki manevra alanının daraldığı bir dönem olmuştur. Bu dönemde Çin'in Ortadoğu politikasının temel dayanağı ulusal kurtuluş hareketlerine, gerilla gruplarına ve diğer ilgili örgütlere ideolojik ve çok sınırlı maddi destek sağlamak olmuştur. 70'lerde Çin, Sovyetler Birliği'ne

karşı tek büyük hat politikası oluşturmak için Batılı ülkeler ve gelişmekte olan ülkelerle el ele vermiştir. 80'ler Çin'in reform ve dışa açılım politikaları ile doğru orantılı olarak Ortadoğu politikalarının da günümüze kadar gelen çerçevesini belirleyen dönem olmuştur. İran-İrak Savaşı sırasında Çin her iki tarafla da yakın ekonomik ilişkiler geliştirmiştir. O zamandan bu yana, siyaset ve ekonominin iki çizgisi ve iki işleyiş mekanizması, Çin'in bugün de devam eden Ortadoğu politikasının ayırt edici özellikleri hâline gelmiştir. Çin ne kendi ekonomik çıkarlarına dayalı bölgesel stratejik planlar oluşturmuş ne de Ortadoğu'daki siyasi oyunlara derinlemesine dâhil olmuştur. Bunun yerine, bölgesel meselelerden genel olarak uzak durmuş ve Ortadoğu ülkeleriyle siyasi ve ekonomik iş birliğini istikrarlı bir şekilde ilerletmiştir. Son 10 yıllık süreçte ise ekonomik ağırlığı ile küresel etki alanı da artan Çin, açıkladığı çeşitli girişimler ve bağlantısallık projeleri ile mevcut küresel sisteme alternatifler oluşturmaya ve kendisini büyük güç diplomasisinin ana aktörlerinden biri olarak konumlandırmaya başlamıştır. Ancak görülmektedir ki Çin'in bu siyasi ve diplomatik çabaları bölgesel sorunlara çözümler üretebilmek konusunda yetersiz kalmıştır.

Ekonomik ağırlığı ile küresel etki alanı da artan Çin, açıkladığı çeşitli girişimler ve bağlantısallık projeleri ile mevcut küresel sisteme alternatifler oluşturmaya ve kendisini büyük güç diplomasisinin ana aktörlerinden biri olarak konumlandırmaya başlamıştır. Ancak görülmektedir ki Çin'in bu siyasi ve diplomatik çabaları bölgesel sorunlara çözümler üretebilmek konusunda yetersiz kalmıştır.

Amerika Birleşik Devletleri'nin küresel sistem üzerindeki gücünün zayıfladığı aşikârdır. Ancak özellikle 7 Ekim 2023'ten itibaren bölgede yaşananlar bunu sadece Çin'in yükselişi ile ilişkilendirerek Ortadoğu'daki dengeleri bir büyük güç ilişkisi üzerinden okumanın ve Çin'i Amerika'nın alternatifi olarak değerlendirmenin bölge sorunlarına merhem olmayacağını göstermiştir. Uluslararası sistemde bugün yaşananlar küreselleşmenin de etkisi ile daha fazla ulusun sisteme müdahil olduğu ademimerkeziyetçi bir hareket olarak da açıklanabilir. Çin'in yükselişi de bu süreçte gerek nüfus büyüklüğü gerekse de pazar ve üretim gücü ile bir katalizör rolü oynamaktadır.

O hâlde bakış açımızı Çin'in Ortadoğu'da uyguladığı politikalar ve bölge ülkelerinin

bunu birincil önemde kabul ederek politika belirlemesi yerine Çin'in yükselişinin tetiklediği politikalar olarak değiştirecek olursak kullanacağımız terimler tamamen değişecektir. Çin'in yükselişinin bölgede bir geç uluslaşma trendini başlatıp başlatmadığı, uzun vadede bu trendin bölge ülkelerini daha rasyonel politikalara iterek bir bölgeselleşme trendine dönüşüp dönüşmeyeceği gibi sorular Çin'in Ortadoğu'daki emelleri ile ilgili sorular sorulardan daha anlamlı görünmektedir. Bu bakış açısı, bölge ülkelerinin siyaset üretici ve karar alıcı mekanizmalarını bölge üzerinde etkin olan büyük güçler siyasetinde daha pazarlıkçı bir konuma yükseltmekle birlikte bölge açısından da daha rasyonel çözümler üretmek konusunda verimli kılma potansiyeline sahiptir. ■

Ankara - TÜRKiYE ORSAM © 2024

Bu çalışmaya ait içeriğin telif hakları ORSAM'a ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar dışında, hiçbir Şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu çalışmada yer alan değerlendirmeler yazarına aittir; ORSAM'ın kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.

Ortadoğu Araştırmaları Merkezi

Adres : Mustafa Kemal Mah. 2128 Sk. No: 3 ankaya, ANKARA
Telefon : +90 850 888 15 20
Email : info@orsam.org.tr
Fotoęraflar : Anadolu Ajansı (AA)